

Læringskrav - JUS4111

Oversikt over ansvarlig faglærere og faglærere på studieåret

Innholdsfortegnelse

Metode

Læringskrav

Etikk

Læringskrav

-

Metode

Læringskrav

Kunnskap

Metodefaget handler om å forstå juristers fremgangsmåter ved stillingstaging til rettsspørsmål («juridisk metode»).

Studenten skal ha god forståelse av:

Juridiske argumentasjonsmønstre, det vil si fellestrekk i juristers utsagn til støtte for standpunkt til rettsspørsmål, blant annet utsagn om hvilke argumentkilder som anses relevante, hvilke slutninger som trekkes fra argumentkildene, og hvordan relevante argumenter vektas og avstemmes i forhold til hverandre.

Juridiske argumentasjonsmønstre i Norges Høyesterett.

Grunnleggende juridiske argumentasjonsmønstre i henholdsvis Den internasjonale domstolen (ICJ), EMD, EU-domstolen og EFTA-domstolen.

Ulike beskrivelser av juridiske metoder, herunder teorier om juridisk metode og:

rettskildeprinsipper

kjønnspektiver, likestilling og likebehandling

fakta og etikk

Rettskildeprinsipper som ramme for etiske forventninger til ulike juristsroller.

Studentene skal ha kjennskap til:

Hvordan juridisk metode og juridiske argumentasjonsmønstre påvirkes av ulike roller jurister opptre i, som blant annet dommer, advokat, byråkrat, utreder og forsker.

Ferdigheter

Studenten skal kunne:

Anvende juridiske metoder, blant annet ved å begrunne standpunkter til rettsspørsmål og evne å skille mellom svake og sterke begrunnelser for rettslige standpunkt.

Generell kompetanse

Kunnskap og ferdigheter i metode er en forutsetning for å arbeide som jurist. Metodelæren er grunnleggende for hele masterstudiet i rettsvitenskap, og faget på fjerde studieår skal gi mulighet for å se de ulike fagene på masterstudiet i sammenheng. For øvrig vises til omtalen av generell kompetanse i den alminnelige beskrivelsen av læringsutbytte for masterstudiet i rettsvitenskap.

Etikk

Læringskrav

Kunnskap

God forståelse for sentrale teorier og begreper i juristetikken, herunder

- Hva profesjonsetikk er
- Forholdet mellom profesjonsetikk og allmennetikk
- Roller og rollemoral
- Kjønnsperspektiver på juristetikken

God forståelse for praktiske anvendelser av etikk i juridisk relevant virksomhet, herunder

- Forskjellen på etiske og rettslige krav til juristers yrkesutøvelse og forholdet mellom disse
- Etiske forventninger til begrunnelser av juridiske standpunkter
- Ulike typer verdivalg og andre etisk relevante hensyn i retten
- Forholdet mellom etikk og retorikk i fremstillingen av sakens rettslig relevante faktum

God forståelse for juristroller som dommer, advokat, forsvarer, i påtalemyndigheten og forvaltningen, normer og regler som gjelder for disse, og deres særskilte etiske utfordringer og krav, herunder:

Interessekonflikter

Taushetsplikt og fortrolighetsplikt

Uavhengighet

Hederlighet og integritet

Lojalitetsplikt og ytringsfrihet

Tilsyns- og disiplinærsystemet for advokater

Kjennskap til normative krav til etiske refleksjon og beslutninger, herunder

Krav til etiske beslutninger

Ulike typer beslutningshensyn og forholdet mellom dem

Forholdet mellom grunner og rasjonaliseringer

Begrepet etiske dilemmaer

Kjennskap til hvordan vi faktisk resonnerer når vi tar moralske valg, herunder

Skillet mellom automatiske og kontrollerte mentale prosesser

Begrepet begrenset moralsk evne

Begrepet etisk svikt

Sentrale feilkilder ved profesjonsetiske beslutninger og handlinger

Ferdigheter

Emnet gir deg forståelse av og trening i ferdigheter av betydning for etisk forsvarlig juridisk praksis, herunder

å identifisere og analysere etiske spørsmål, dilemmaer og aspekter i beslutningssituasjoner

å behandle disse i refleksjons- og beslutningsprosesser

å begrunne etiske valg muntlig i diskusjon med andre

å kunne identifisere og skille mellom verdivalg i rettssystemet og egne verdivalg

Generell kompetanse

Emnet oppøver evnen til refleksjon rundt rollen som jurist og de etiske utfordringer og krav som stilles i de ulike juristroller. Emnet gir bevissthet om hvordan vi faktisk resonnerer i etiske spørsmål og om vanlige feilkilder ved våre yrkesetiske vurderinger.

Emnet oppøver også evnen til refleksjon om ulike typer beslutningshensyn, derunder at det kan ligge etiske forventninger ut over de klart definerte regler, samt en bevisst holdning til hvordan slike dilemmaer kan løses i praksis.

Emnet består av følgende fagområder:

Metode (7 stp)

Etikk (3 stp)

Metode og etikk omhandler de rettslige og etiske normer som styrer juridisk argumentasjon og juristers yrkesatferd.

Etikk læren omhandler de utfordringer som for jurister generelt er knyttet til anvendelsen av rettskildeprinsippene, argumentasjon og opptreden, samt sentrale yrkesetiske krav i de vanligste juristprofesjoner. Forelesningene tar opp teoretiske sider av faget, og følges av et obligatorisk kurs der den anvendte etikken er tema.

Metodelæren (rettskildelæren) redegjør for hvordan man går frem for å ta standpunkt til juridiske spørsmål. Den er nøkkelen for å forstå juridisk tenkemåte. Metodelæren gir grunnlag for å arbeide med både kjente og fremmede rettsområder. Ved siden av at metodelæren er et eget fag, er metodeperspektivet en viktig del av de øvrige fag i rettsstudiet. Kurs i praktisk rettskildebruk supplerer undervisningen i juridisk metode.

Emnet inneholder obligatorisk arbeidskrav i form av deltakelse på obligatorisk kurs.

Hva lærer du?

Læringsmålene for emnet omfatter obligatoriske og anbefalte forkunnskapskrav for det aktuelle emnet.

I emnet lærer du hvilke krav som stilles til opptreden i sentrale juristposisjoner og om hvilke prosesser som kan lede til at jurister fraviker disse krav. I emnet lærer du også de rettslige og etiske prinsippene som styrer rettsanvendelsesprosessen.

Litteratur/læringskrav

Oversikt over ansvarlig faglærere og faglærere på studieåret

Læringskrav

Metode

Kunnskap

Metodelæren er nøkkelen for å forstå juridisk tenkemåte. Studenten skal ha god forståelse av:

- prinsippene om rettskildefaktorenes/argumentenes gyldighet («relevans»),
- tolkningen/slutningen fra dem («slutningsprosessen) og
- deres vekt («harmonisering»)

Av disse tre problemstillingene er den siste den helt sentrale og vektlegges særlig i metodestudiet.

Ferdigheter

Studenten skal kunne:

- Argumentere rettslig
- Begrunne standpunkter til rettsspørsmål.

Generell kompetanse

Metodelæren gir grunnlag for å arbeide med kjente og fremmede rettsområder. Metodelæren gir et viktig perspektiv for hele masterstudiet i rettsvitenskap. For øvrig vises til omtalen av generell kompetanse i den alminnelige beskrivelsen av læringsutbytte for masterstudiet i rettsvitenskap.

Etikk

Kunnskap

Studenten skal ha god kjennskap til hvilke etiske regler og retningslinjer som gjelder for de sentrale juristprofesjoner.

Ferdigheter

Studenten skal i aktuelle situasjoner reflektere over mulige etiske utfordringer i juristrollen og hvorfor det både er etisk riktig og i det lange løpe faglig klokt å følge yrkesetiske normer

Studenten skal være på vakt overfor faktiske og mentale prosesser som kan påvirke jurister til å fravike de etiske krav

Generell kompetanse

Studenten skal kunne oppfylle de yrkesetiske kravene i sitt virke som jurist. For øvrig vises til omtalen av generell kompetanse i den alminnelige beskrivelsen av læringsutbytte for masterstudiet i rettsvitenskap.

Litteratur

Metode og etikk

Hovedlitteratur

Graver, Hans Petter: hva er rett (Universitetsforlaget 2011) s. 58-69 og s. 98-140.

Luban, David: Integrity: Its causes and cures. Fordham law review, Volum 72, s. 279-310. [Lenke til Luban](#)

Juss og etikk (Universitetsforlaget 2005) s. 15-86, s. 109-128 og s. 150-170.

Etiske retningslinjer for statstjenesten med veiledning, Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2012 [Lenke](#)

Tilleggsliteratur

Tranøy, Knut Erik: Det åpne sinn. Moral og etikk mot et nytt årtusen, Universitetsforlaget, 1998.

Wilhelmsen, Jan-Fredrik og Geir Woxholth: Juristetikk, Gyldendal, Oslo 2003 (Ny utgave 2007).

Leijonhufvud, Madeleine: Etiken i juridiken, Norstedts juridik, Stockholm 2007 (Ny utgave 2010)

Metodelære

Hovedlitteratur

I. Eckhoff, Torstein/ Helgesen, Jan Erik: Rettskildelære 5. utg., 2001:

Følgende kapitler faller utenfor læringskravene:

- Kap. 3 IX («Etterfølgende utsagn m.v. fra lovgiverhold»)
- Kap. 9
- Kap. 10
- Kap. 11

OG

II. Boe, Erik: Rettskildelære under debatt, Oslo 2012:

Utvalgte kapitler er obligatorisk litteratur:

- Kap. 3

- Kap. 12
- Kap. 14
- Kap. 15
- Kap. 16
- Kap. 17
- Kap. 19

Tilleggs litteratur

Arnesen, Finn og Are Stenvik: Internasjonalisering og juridisk metode. Universitetsforlaget, 1.utg., 2009 (Ny utgave 2015)

Boe, Erik: Rettskildelære under debatt (Oslo 2012) (øvrige kapitler)

Graver, Hans Petter: Utfordringer til rettskildelæren, i: Asbjørn Kjønstad (red.): Nye trender i rettsvitenskapen (Gyldendal Juridisk, Oslo 2013) s. 32-42.

Læringskrav - JUS4211

Innholdsfortegnelse

- Strafferett
 - Beskrivelse av fagområdet
 - Hva lærer du?
- Sivilprosess og straffeprosess
 - Beskrivelse av fagområdene
 - Hva lærer du?
- -

Strafferett

Beskrivelse av fagområdet

Tradisjonelt deles strafferetten inn i en alminnelig og en spesiell del. Til den alminnelige del hører ansvarslæren, reaksjonslæren, fullbyrdelseslæren, samt teorier om straffens formål, begrunnelser og virkninger. Den spesielle strafferett omfatter kunnskap om enkelte forbrytelseskategorier og straffebudene som regulerer disse. I faget legges hovedvekten på alminnelig strafferett, idet forutsetningen for å kunne fastlegge innholdet i de enkelte straffebud i stor utstrekning beror på anvendelsen av ansvarslæren og reaksjonslæren.

Bruk av straff begrenses av grunnleggende hensyn, herunder hensynet til legalitet og andre hensyn som ivaretar borgernes rettssikkerhet. I faget legges det derfor vekt på å få fram hvordan slike grunnleggende hensyn er veid eller bør veies mot hensynet til en effektiv kriminalitetsbekjempelse, både ved utformingen av straffelovgivningen og ved anvendelsen av den. Det forutsettes gode kunnskaper til den alminnelige rettskildelære, herunder rettskildefaktorer som reelle hensyn og internasjonale menneskerettigheter. I tillegg er det en del særlige metodiske problemer som gjør seg gjeldende på strafferettens område, bl.a. som følge av de ovenfor nevnte grunnleggende hensyn.

Hva lærer du?

Kunnskaper

Studenten skal ha god forståelse av:

- Metodiske forhold og problemstillinger på strafferettens område, herunder ved tolking av straffebud
- Ansvarslæren, herunder hovedvilkårene for straff: (1) lovstridig handling, (2) fravær av straffrihetsgrunner, (3) subjektiv skyld, og (4) tilstedeværelse av personlige forutsetninger for straff
- Reaksjonslæren
- Enkelte forbrytelseskategorier og straffebudene som regulerer disse

Studenten skal ha kjennskap til:

- Teorier om straffens formål, begrunnelser og virkninger
- Fullbyrdelseslæren
- Straffelovgivningens virkeområde i tid og rom

Ferdigheter

Studenten skal kunne tolke strafferettslige regler, analysere og komme med løsninger på alminnelige strafferettslige problemer og spørsmål som knytter seg til et utvalg av straffebud som ofte er aktuelle i domstolene eller for påtalemyndigheten eller advokater.

Generell kompetanse

Studenten skal kunne arbeide selvstendig innenfor strafferettsfeltet, som f.eks. advokatfullmektig, politifullmektig, dommerfullmektig eller annen saksbehandler. For øvrig vises til omtalen av generell kompetanse i den alminnelige beskrivelsen av læringsutbytte for masterstudiet i rettsvitenskap.

Sivilprosess og straffeprosess

Beskrivelse av fagområdene

Generelt

- Emnet for prosessfagene er behandling av sivile saker for domstolene og behandlingen av straffesaker under etterforskning og for domstolene.
- Prosessretten er delt i to fag, henholdsvis sivilprosess og straffeprosess.

- Fagene skal til sammen gi forståelse for domstolenes og påtalemyndighetens funksjon i samfunnet, herunder prosessrettens betydning for gjennomføring av materiell rett.

Nærmere om sivilprosess

- Studiet av sivilprosessen skal gi studenten innsikt i hvordan domstolene behandler og avgjør sivile tvister.
- Studiet av sivilprosessen skal gi generell kompetanse til å kunne administrere og pådømme eller prosedere vanlige sivile saker for domstolene.
- Studiet skal også sette studenten i stand til å vurdere om prosessreglene ivaretar målene for prosessordningen og hvordan reglene bør anvendes for å fremme målene.

Nærmere om straffeprosess

- Studiet av straffeprosessen skal gi studenten innsikt i de rettslige rammene for hvordan politi og påtalemyndighet behandler straffesaker under etterforskning, derunder

reglene for påtalebeslutninger, og hvordan en straffesak skal behandles for domstolene.

- Studiet av straffeprosessen skal gi generell kompetanse til å kunne behandle og gjennomføre straffesaker under etterforskning og rettergang.
- Studiet skal også sette studenten i stand til å vurdere om prosessreglene ivaretar målene for straffeprosessen og hvordan reglene bør anvendes for å fremme disse målene.

Hva lærer du?

Fellesprosessuelle emner

Studentene skal ha god forståelse av:

1. Prosessrettens formål
2. Særtrekk ved rettskildebildet og metodebruk for hvert av prosessfagene, herunder bruk av rettspraksis og betydningen av Grunnloven og internasjonale rettskilder

3. Institusjonelle forhold

3.1 Hvilke saker som behandles etter de ulike prosesslovene og forskjeller mellom sakstypene

3.2. Partene

3.3 Domstolenes organisering og sammensetning, med vekt på reglene om domstolenes uavhengighet og habilitet

3.4. Prinsippene om rettens forhold til partenes prosesshandlinger, herunder disposisjons-, forhandlings- og anklageprinsippet

3.5. Rettskraft og litispens, herunder forbudet mot dobbelt forfølgning

3.6. Rettsmidler, herunder anke og gjenåpning

4. Generelle prosessuelle prinsipper

4.1. Retten til domstolsbehandling

4.2. Partsprosess og rettens styring av sakens behandling

4.3. Prinsippet om «equality of arms

4.4. Kontradiksjon, herunder partsoffentlighet

4.5. Muntlighet

4.6. Bevisumiddelbarhet

4.7. Offentlighet

4.8. Fri bevisføring

4.9. Fri bevisvurdering

Studenten skal ha kjennskap til:

5. Regler om sakskostnader

6. Etske utfordringer og etske forventninger til prosessens aktører

Studenten skal ha følgende ferdigheter:

7. Tolke og klargjøre innholdet i gjeldende prosessuelle regler, om nødvendig i lys av internasjonale rettskilder

8. Løse praktiske prosessuelle problemstillinger

9. Vurdere og kritisere prosessuelle regler

Sivilprosess

Studenten skal ha god forståelse av:

1. Grunnleggende sivilprosessuelle hensyn og overordnede målsetninger

2. Forholdet mellom alminnelige sivilprosessuelle prinsipper og enkeltregler i lovgivningen
3. Hvilke saker som kan bringes inn for domstolene og vilkårene for å gjøre det
4. Reglene om forberedelse og gjennomføring av allmennprosessen og småkravprosessen, herunder reglene om bevis
5. Hvilket grunnlag retten kan bygge avgjørelsene på
6. Reglene om avgjørelsene og deres virkninger
7. Reglene om komplekse saker (behandling av flere krav eller parter, samt partshjelp)
8. Hovedlinjene i reglene om fri rettshjelp

Studenten skal ha kjennskap til reglene om:

9. Alternativ tvisteløsning og gruppesøksmål
10. Frister, forkynning og retting av feil
11. Midlertidig sikring

Straffeprosess

Studenten skal ha god forståelse av:

1. Grunnleggende straffeprosessuelle hensyn og overordnede målsetninger
2. Sentrale straffeprosessuelle prinsipper:
 - 2.1. straffeforfølgningsplikten og opportunitet
 - 2.2. anklageprinsippet
 - 2.3. upartisk anklage og forfølgning
 - 2.4. humanitet
 - 2.5. det frie forsvarervalg
 - 2.6. selvinkrimineringsvernet

2.7. uskyldspresumsjonen, herunder prinsippet om at rimelig tvil skal komme tiltalte til gode

2.8. folkelig deltakelse

3. Påtalemyndighetens organisering og arbeidsdeling

4. Reglene om mistenkte, fornærmede og straffesakens øvrige aktører

5. Regler om etterforsking, herunder utradisjonelle etterforskningsmetoder og bevisprovokasjon

6. Tvangsmidler, særlig om frihetsberøvelse og ransaking

7. Gjennomføring av hovedforhandling, herunder reglene om bevis

8. Behandlingen av sivile krav i straffeprosessen

Studenten skal ha kjennskap til reglene om:

9. Konfliktrådsbehandling

10. Internasjonalt samarbeid om kriminalitetsbekjempelse

11. Erstatning for straffeforfølgning

Litteratur/læringskrav

Oversikt over ansvarlig faglærere og faglærere på studieåret

Læringskrav

Strafferett

Sivilprosess og straffeprosess

Litteratur

Strafferett

Litteraturbeskrivelse

Litteraturen består av innføringslitteratur, anbefalt hovedlitteratur, samt tilleggslitteratur. Innføringslitteraturen dekker ikke kunnskapskravene, og går sjelden utover disse. Den anbefalte hovedlitteratur består av den litteratur som best dekker læringskravene. Tilleggslitteratur er oppgitt for å gi studentene informasjon om hvor de kan finne fordypningsstoff på ulike områder som de måtte være spesielt interessert i. Studiet av tilleggslitteratur kan ofte ha overføringsverdi for bedre forståelse av strafferettslige problemstillinger generelt, men forutsettes ikke lest, i motsetning til hovedlitteraturen.

Læringskravene refererer til gjeldende rett, og ikke anbefalt hovedlitteratur. Studentene må selv skaffe seg oversikt over på hvilke områder det er kommet ny lovgivning og rettspraksis.

Straffeloven 2005 vil tre i kraft høsten 2015. Ved eksamen legges 2005-loven til grunn, og høstens undervisning i strafferett vil bygge på straffeloven 2005.

Innføringslitteratur

- Knophs oversikt over Norges rett (14. utg., Oslo 2014) §§ 116 og 117.
- *Henry John Mæland*: Norsk alminnelig strafferett (Bergen 2012)
- Bjarne Kvam: ABC i alminnelig strafferett (Oslo 2014)

Hovedlitteratur

ALMINNELIG STRAFFERETT:

Høsten 2015 kan man velge mellom alternativ 1 og alternativ 2. Fra våren 2016 gjelder bare alternativ 1.

Alternativ 1:

- ***Ståle Eskeland***: Strafferett (4.utg.). Utvalgte kapitler (se nedenfor)

Litteraturhenvisninger til læringskrav i ALMINNELIG STRAFFERETT -**God forståelse:**

- Juridisk metode: Eskeland kap. II:6.1.og 6.2, III: 1, 2, 3.1 og 3.2, IV og XX
- Ansvarslæren: Eskeland kap. VII-XI, XII: 2.2.1 og XIII
- Reaksjonssystemet (inkl. fullbyrdelseslæren): Eskeland kap. XVI: 1 og 2, og XVII: 1-3

Litteraturhenvisninger til læringskrav i ALMINNELIG STRAFFERETT -**Kjennskap til:**

- Straffens formål, begrunnelser og virkninger: Eskeland kap. II:4 og 5
- Fullbyrdelseslæren: Eskeland kap. XIX: 1- 4.
- Straffelovgivningens virkeområde i tid og rom: Eskeland kap.III: 3.2.2 og 3.2.3

Alternativ 2:

- **Ståle Eskeland:** Strafferett (3.utg., Oslo 2013). Utvalgte kapitler (se nedenfor)
- **Magnus Matningsdal:** Nytt i ny straffelov (Oslo 2015) kap. 1-9.

Kapittelhenvisninger til Eskelands bok for læringskrav i ALMINNELIG STRAFFERETT
-**God forståelse:**

- Juridisk metode:Eskeland kap. II:6.1.og 6.2, III: 1, 2, 3.1 og 3.3, IV og XX
- Ansvarslæren: Eskeland kap. VII-XI, XII: 2.2.1 og XIII
- Reaksjonssystemet (inkl. fullbyrdelseslæren): Eskeland kap. XVI: 1 og 2, og XVII: 1, 3 – 6

Litteraturhenvisninger til Eskelands bok for læringskrav i ALMINNELIG STRAFFERETT
-**Kjennskap til:**

- Straffens formål, begrunnelser og virkninger: Eskeland kap. II:4 og 5
- Fullbyrdelseslæren: Se Eskeland kap. XIX: 1, 2, 3, og 4.

- Straffelovgivningens virkeområde i tid og rom: Eskeland kap.III: 3.3.2

SPESIELL STRAFFERETT:

Høsten 2015 kan man velge mellom alternativ 1 og alternativ 2. Fra våren 2016 gjelder bare alternativ 1.

Alternativ 1:

- **Magnus Matningsdal:** Norsk spesiell strafferett (2010) Utvalgte kapitler. (se nedenfor)

Litteraturhenvisninger til læringskrav i SPESIELL STRAFFERETT - **God forståelse:**

- Generelt: Matningsdal, kap. 1-2
- Narkotikalovbrudd. Strl. §§ 231 og 232: Matningsdal, kap. 3
- Seksualforbrytelser. Strl. §§ 291-294, 299-301, 307 og 308, Matningsdal kap 15-23 og kap. 26
- Voldslovsbruddene. Strl. §§ 271-274, Matningsdal kap. Kap. 5-10
- Drap. Strl. §§ 275, 281, Matningsdal kap. 11 og 12
- Vinningslovbrudd. Strl. §§ 321, 324, 327, 387-389, Matningsdal kap. 28, 31, 33, 49 og kap. 51
- Heleri og hvitvasking. Strl. §§ 332, 333, 335, 337, 338, 340, Matningsdal kap. 37 og 39

Alternativ 2:

- **Johs. Andenæs og Kjell Andorsen:** Spesiell strafferett og formuesforbrytelsene (Oslo 2008), utvalgte kapitler (se nedenfor)
- **Magnus Matningsdal:** Nytt i ny straffelov (Oslo 2015) kap. 18, 21, 22, 23 og 27.

Litteraturhenvisninger til Andenæs/Andorsens bok for læringskrav i SPESIELL
STRAFFERETT - **God forståelse:**

- Strl. 2005 §§ 231 og 232/strl.1902 § 162: Andenæs/Andorsen, kap 32
- Strl. 2005 §§ 291-294, 299-301, 307 og 308/strl. 1902 § 192, 195, 196: Andenæs/Andorsen, kap 14, 15 og 16
- Strl. 2005 §§ 271-274/strl. 1902 §§ 228 og 229: Andenæs/Andorsen, kap 6 - 8
- Strl. 2005 §§ 275 og 281/strl. 1902 §§ 233 og 239: Andenæs/Andorsen, kap 5 og 12
- Strl. 2005 §§ 321, 324, 327, 387-389/strl. 1902 §§ 255, 257 og 267, 276 a til 276 c: Andenæs/Andorsen, kap. 38, 39, 41, 46 og 50
- Strl. 2005 §§ 332., 33, 335, 337, 338, 340/strl. 1902 § 317: Andenæs/Andorsen, kap. 60

Tillegglitteratur

Monografier:

- Kjell Andorsen: Strafferettslig nødrett (Oslo 1999)
- Kjell Andorsen: Rettsvillfarelse i strafferetten (Bergen 2005)
- Ståle Eskeland: De mest alvorlige forbrytelser, Cappelen Damm Akademisk, (2011)
- Erling Johannes Husabø: Straffansvarets periferi – Medvirkning, forsøk, førebuing (Bergen 1999)
- Jørn RT Jacobsen: Menneskevern eller menneskeverd. En innleiing til spørsmålet om allmennprevensjonen sin rettslige legitimitet (Bergen 2003)
- Jørn RT Jacobsen: Fragment til forståing av den rettsstatlege strafferetten (Bergen 2009)

Artikler:

- Kjell V. Andorsen: "Dolus eventualis", Jussens venner 1996 s. 116 – 135.
- Kjell V. Andorsen: "Dolus eventualis – tolv år etter", Jussens venner 2009 s. 155 – 180.

- Kjell V. Andorsen: "Objektive straffrihetsgrunner og rettsstrid", i David Doublet m.fl. (red.): Stat, politikk og folkestyre: Festskrift til Per Stavang s. 579 – 592.
- Kjell V. Andorsen: "Provokativ politietterforskning", Jussens venner 2001 s. 1 – 27.
- Johan Boucht: Betydelsen av självförvällat rus vid uppsåtsbedömning enligt norska strl. § 40, Tidsskrift for Rettsvitenskap 2011 s. 612-657
- Marius Emberland: "Lovskravet i EMK art. 7 – i lys av nyere EMD-praksis", Tidsskrift for strafferett 2001 s. 55 – 67.
- Thomas Frøberg: Forsøksansvarets yttergrenser: Forsøk på forsøk og uaktsomt forsøk, Tidsskrift for Rettsvitenskap 2012 s. 49-90
- Gemetchu Hika: "Objektivt straffansvar – unntak fra skyldkravet i norsk strafferett og forholdet til uskyldspresumsjonen i EMK artikkel 6 (2)", Tidsskrift for rettsvitenskap 2010 s. 505 – 547.
- Alf Petter Høgberg: "I hvilken grad kommer rettsanvendelsestil tiltalte til gode?", Jussens venner 2007 s. 20 – 36.
- Alf Petter Høgberg: "Om reelle hensyn og deres betydning for grensen mellom straffbare og straffrie handlinger", Tidsskrift for rettsvitenskap 2000 s. 525 – 649.
- Alf Petter Høgberg og Henriette N. Tøssebro: Om begrensninger i adgangen til å fingere skyld, Kritisk Juss nr. 3-4 2012 s. 223-243
- Benedikte Moltumyr Høgberg og Torunn Salomonsen: Voldtektslovgivning på ville veier? – straffeloven § 192, Tidsskrift for strafferett 2010 s. 210-252.
- Magnus Matningsdal: "Høyesterettspraksis som rettskildefaktor i straffesaker" i David Doublet m.fl. (red.): Stat, politikk og folkestyre: Festskrift til Per Stavang s. 671 – 694.
- Magnus Matningsdal: "Medvirkning til straffbare handlinger – hovedpunkter", Jussens venner 2008 s. 357 – 383.
- Jo Stigen: Lokalisering av straffbare handlinger: Tidsskrift for Strafferett 2011, s. 141-190
- Jo Stigen: Forsettets nedre grense - dolus eventualis eller hva? Tidsskrift for Rettsvitenskap 2010 s. 573-636
- Asbjørn Strandbakken og Magnus Matningsdal: "Straffenivå og straffeteorier i norsk strafferett anno 2001", Jussens venner 2004 s. 1 – 17.
- Asbjørn Strandbakken: "Grunnloven § 96", Jussens venner 2004 s. 166 – 215.
- Ørnulf Øyen: "Fortsatt forbrytelse", Jussens venner 2005 s. 218 – 258.

Straffeprosess

Innføringslitteratur

- Knophs oversikt over Norges rett (14. utg., Oslo 2014) § 118.
- *Steinar Fredriksen: Innføring i straffeprosess* (2. utg.). Gyldendal Akademisk, 2009

Fredriksens bok er, som tittelen sier, en innføringsbok. Den gir en oversikt som inneholder stoff om alle læringskravene, men fremstillingen er ikke grundig nok til å dekke læringskravene.

Hovedlitteratur

- *Joh. Andenæs v/ Tor-Geir Myhrer: Norsk straffeprosess* (2009), med unntak av petitavsnitt og noter. I kap. 26, kap. 37 II og kap. 48 hører også petitavsnitt med til lærestoffet. Kap. 75 IV, kap. 76, kap. 77 og kap. 78 hører ikke med til lærestoffet.

eller

- *Jo Hov: Innføring i prosess 1 og 2* (2010), med unntak av petitavsnitt. Stoff som bare angår sivilprosessen, hører ikke med her.

og

- *Jørgen Aall: Rettsstat og menneskerettigheter* (3. utgave) 2011 kap 16,17, 18 og 20 med unntak av petitavsnitt.

eller

- *Erik Møse: Menneskerettigheter* (2002) kap. 12.1 - 12.8 med unntak av følgende avsnitt: 12.3.1, 12.3.2, 12.3.5, 12.3.6, kap. 13 med unntak av følgende avsnitt: 13.2, 13.4, 13.12. Petitavsnitt inngår ikke.

og

- *Arne Gunnar Aas: "Aktivt forsvar"*, innlegg og debatt ved det 36 nordiske juristmøtet. Förhandlingarna vid det 36 nordiska juristmötet i Helsingfors 15-17. augusti 2002. Del 1. - 2002. - S. 23-36. Del 2 / redaktör Gisela Knuts. - 2003. - S. 342-344 (Gardes innlegg). Fullstendig gjengivelse som PDF <http://jura.ku.dk/njm/36/aas-arne-gunnar/>

- **EMD-dommer:**

- *Engel and others v. The Netherlands* A 22 (1977) (Criminal charge)
- *Saunders v. The United Kingdom* A19187/91 (Self incrimination)
- *Salduz v. Turkey* A 36391/02 (2008) (Access to lawyer during investigation and custody)
- *Y v. Norway* A 56568/00 and *Ringvold v. Norway* A 34964/97 (Presumption of innocence)
- *Kaste and Mathiesen v. Norway* A 18885/04, 21166/04 (Examination of witnesses against the accused)

- Zolotukhin v. Russia A 14939/03 (The right not to be tried twice)
- Taxquet v. Belgium A 926/05 (Reasoned decisions in jury trials)

Litteraturbeskrivelse - hovedlitteraturen:

Fremstillingene i Hov og Andenæs/Myhrer dekker læringskravene bortsett fra i internasjonale menneskerettigheter og inkorporeringen av dem i norsk rett. Hovs bøker søker i stor utstrekning å behandle likeartede spørsmål i sivil- og straffeprosess samlet, mens Andenæs /Myhrer kun gjelder straffeprosess. I Andenæs/Myhrer går fremstillingen i kap. 62 III-IV, 65 IX-XVI, 71 VII, 72 IV-VII og 74 V-IX går ut over det som kreves for god forståelse av spørsmål som ikke er sentrale i henhold til fagbeskrivelsen. Sammen med Hov eller Andenæs/Myhrer dekker Aall og Møse læringskravene i internasjonale menneskerettigheter i straffeprosessen, men må suppleres med nyere EMD-dommer etter særskilt liste for å være à jour med rettspraksis fra EMD.

Fremstillingen i petit og fotnoter er ikke del av hovedlitteraturen, bortsett fra unntakene i Andenæs /Myhrer som er angitt ovenfor. Petitavsnittene inneholder dels analyser av spesielle spørsmål, dels domsreferater og kan eventuelt leses som tilleggslitteratur. Rettspraksis i straffeprosess er meget omfattende og det kommer stadig nye avgjørelser. Studentene må beherske de sentrale avgjørelsene

Tilleggslitteratur

Artikler:

- Dorenfeldt, Lauritz J.: "Påtalemyndigheten og de politiske myndigheter." I Lov og frihet: festskrift til Johs. Andenæs på 70-årsdagen, 7. september 1982 / redaksjon: Anders Bratholm, Nils Christie og Torkel Opsahl 1982.
- Høyland, Jon "Hva styrer dommerens valg? Irrelevante og ubevisste faktorerers betydning for domstolens avgjørelser" Lov og Rett nr 1 2003 s 21- 40
- Johnsen Jon T.: Prinsippet om at tvilen skal komme tiltalte til gode
- Kolflaath, Eivind: Bevist utover enhver rimelig tvil. TfR nr 2/2011 s 135-196
- Matningsdal, Magnus: Forholdet mellom tiltalebeslutning og dom. Jussens venner 2002, s. 89-132.
- Matningsdal, Magnus: Grensen mellom skyld- og straffespørsmål. Jussens venner 1998, s. 273-299.

- Myhrer, Tor-Geir: Etterforskningsbegrepet: avgrensning, vilkår, roller og ansvar, i Tidsskrift for strafferett nr. 1 2001.
- Strandbakken, Asbjørn: Klage over påtalevedtak. Jussens venner 1997, s. 127-167.

Artikkelsamlinger:

- Bratholm, Anders og Ståle Eskeland (red.): Justismord og rettssikkerhet 2008
- Eskeland, Ståle og Per Brandtzæg (red.): Rettsmedisinsk sakkyndighet i fortid, nåtid og fremtid: Mot et paradigmeskifte ved vurdering av rettsmedisinsk sakkyndighet i straffesaker, 2007.

Monografier:

- Jebens, Sverre Erik: Menneskerettigheter i straffeprosessen 2004
- Magnussen, Svein: Vitnepsykologi 2004
- Matningsdal, Magnus: Siktedes rett til å eksaminere vitner: opplesning av politiforklaringer, anonyme vitner og dommeravhør av barn 2007.

Doktoravhandlinger:

- Myhrer Tor-Geir: Personvern og samfunnsforsvar. Om taushetsplikt og ytringsrett i straffesaksbehandlingen. 2001.
- Nygard, Lars Jonas: Juryen for fall 2010
- Rachlew, Asbjørn: Justisfeil ved politiets etterforskning
- Robberstad, Anne: Mellom tvekamp og inkvisisjon. Straffeprosessens grunnstruktur belyst ved fornærmedes stilling. 1999
- Strandbakken, Asbjørn: Uskyldspresumsjonen. "In dubio pro reo". 2003
- Torgersen, Runar: Ulovlig beviserverv og bevisforbud i straffesaker. 2009.
- Øyen, Ørnulf: Vernet mot selvinkriminering i straffeprosessen. 2010.
- Aall, Jørgen: Rettergang og menneskerettigheter. Den europeiske menneskerettighetskonvensjons artikkel 6 og norsk straffeprosess. 1995.

- Aarli, Ragna: Offentlig rettergang. Publikums adgang til innsyn i og omtale av straffesaker. 2010.

Kommentarutgave

- Hans Kristian Bjerke, Erik Keiserud, Knut Erik Sæther Straffeprosessloven. Kommentarutgave. Bind I og II (2011).

Litteraturbeskrivelse - tilleggslitteratur

Tilleggslitteraturen går for en rekke spørsmål langt utover kravet til god forståelse. Den behandler også straffeprosessuelle spørsmål som faller utenfor læringskravene. Artiklene og monografiene supplerer og uttyper mange av spørsmålene i hovedlitteraturen, men tar også opp andre spørsmål som er viktige i straffeprosessuell debatt. Særlig doktorgradene gir innsikt i hvor forskningsfronten i straffeprosess går for tiden.

Sivilprosess

Innføringslitteratur

- Knophs oversikt over Norges rett (14. utgave 2014) §§ 114 og 115
- Jørgen Vangsnes: Sivilprosess i et nøtteskall. Oslo 2015.

Hovedlitteratur

- *Jo Hov*: Innføring i prosess 1 og 2 (2010), med unntak av petitavsnitt.

Stoff som bare angår straffeprosessen, hører ikke med her.

eller

- *Anne Robberstad: Sivilprosess* (2.utg., 2013). Hele boken inklusive petitavsnitt hører med til lærestoffet, unntatt notene.

og (felles for begge alternativene over)

Jørgen Aall: *Rettsstat og menneskerettigheter* (3. utg. 2011) kap. 17.1-17.2 og 17.5.1, 17.5.2 og 17.5.5, og kap 18. Petitavsnitt inngår ikke.

eller

Erik Møse: *Menneskerettigheter* (2002) kap 13.1-2 og 13.4-9. Petitavsnitt inngår ikke.

Tillegglitteratur

- *Anne Austbø og Geir Engebretsen: Mekling i rettskonflikter* (2006)
- *Kjelland-Mørde, Rolland, Steen, Gammelgård og Anker: Konflikt, mekling og rettsmekling* (2008)
- *Anne Robberstad: Rettskraft* (2006)
- *Anne Robberstad: Norske dommeres plikt til å veilede om EØS-retten*, i *Lov og Rett* 2002 side 195-223
- *Camilla Bernt: Meklerrollen ved mekling i domstolene* (2011)
- *Camilla Bernt-Hamre: Utenrettslige forklaringer og erklæringer som bevis i den nye tvisteloven*, i *Jussens Venner* nr 5/2007 s 273-294

- *Gunnar Aasland*: Rettens stilling til partenes anførsler i tvistemål, i Tidsskrift for Rettsvidenskap, 1967, s. 157-200.
- *Halvard Haukeland Fredriksen*: Tvisteloven og EØS-avtalen, i TfR 2008 s.289-359.
- *Inge Lorange Backer*: Rettslig interesse for søksmål, skjønn og klage (1984)
- *Jens Edvin A. Skoghøy*: Tvisteløsning, 2. utgave (Oslo 2014)
- *Magne Strandberg*: Beviskrav i sivile saker (2012)
- *Per Henrik Lindblom*: "Sena uppsatser. Om domstolsprocessen, processmaterialet och den alternativa tvistlösningen" (2006).
- *Per M. Ristvedt*: Advokaten i rettsmekling (2013)
- *Schei m fl*: Tvisteloven. Kommentarutgave. Bind I og II. (2. utgave 2013)
- *Torstein Eckhoff*: Tvilsrisikoen (bevisbyrden) (1943)
- *Stein Rognlien*: Luganokonvensjonen (1993)

Felles tilleggslitteratur for straffeprosess og sivilprosess

- *Anders Bøhn*: Domstolloven. Kommentarutgave. (2. utgave Oslo 2013)
- *Anne Robberstad*: Mellom tvekamp og inkvisisjon (1999). Kap. 2, 4, 5, 6
- *Eivind Kolflaath*: Bevisbedømmelse i praksis (2013)
- *Henrik Zahle*: Om det juridiske bevis (1976)
- *Nils Erik Lie*: Parts- og vitneavhør- i straffesaker og sivile saker (2012)
- *Svein Magnussen*: Vitnepsykologi (2004)

Pensum/læringskrav

Læringskrav for bachelornivå:

Kunnskap

Studenten skal ha bred kunnskap om og forståelse av følgende emner:

- Skattestrukturen (dvs. de ulike skatter som utskrives på inntekt, herunder trygdeavgiften, og hvilke skattesatser som gjelder for disse).
- Skattesubjektene, herunder familiebeskatningen og de sentrale regler om skattlegging av selskaper og selskapsdeltakere.
- Reglene om skattepliktig alminnelig inntekt av fordeler vunnet ved arbeid, kapital og virksomhet.
- Fradragsrett for utgifter knyttet til slik inntekt.
- Fradragsrett for gjeldsrenter og andre finansutgifter.
- Kapitalgevinster og -tap.
- Tidfestingsregler
- Reglene om skattepliktig personinntekt
- Rettskildene i skatteretten, herunder om omgåelsesproblemet i skatteretten.

Ferdigheter

Studenten skal være i stand til å finne frem til relevante kilder og å anvende kunnskap og forståelse til å ta begrunnet standpunkt til konkrete rettsspørsmål innenfor rettsområdet samt å formidle fagstoffet systematisk.

Generell kompetanse

- Studenten skal kunne reflektere rettspolitisk over skatterettslige problemstillinger.
- Studenten skal også være i stand til å se og kunne formidle hvordan skatteregler og skatterettslige problemstillinger kan virke inn på privatrettslige problemstillinger og privatrettslige handlingsvalg,

Litteraturliste for bachelornivå:

Innføringslitteratur:

Aarbakke, Magnus: Skatterett, i Kåre Lilleholt (utg.): Knophs oversikt over Norges rett, 12. utgave 2003, s. 701-720.

Hovedlitteratur:

Zimmer, Frederik: Lærebok i skatterett, 7. utgave 2014, unntatt kap. 17 – 19. Stoff som er satt med petit, omfattes ikke av lærestoffet.

Boken dekker læringskravene godt. En del av det stoffet som er satt med petit og således ikke hører med til lærestoffet, vil likevel være nyttig lesning som bakgrunnsstoff, supplering osv.

Støttelitteratur:

Brudvik, Arthur J.: Skatterett for næringsdrivende, 34. utgave 2011, eller senere utgaver.

Brudvik, Arthur J. m.fl.: Skattelovkommentaren 2003/04, 2004.

Gjems-Onstad, Ole: Norsk bedriftsskatterett, 7. utg. 2008.

Zimmer, Frederik (red.): Bedrift, selskap og skatt, 5. utg. 2010.

Skattedirektoratet (utg.): Lignings-ABC 2010/11 og senere utgaver.

Læringskrav for masternivå:

Kunnskap

Studenten skal ha inngående kunnskap om og god forståelse av følgende emner:

- Skattestrukturen (dvs. de ulike skatter som utskrives på inntekt, herunder trygdeavgiften, og hvilke skattesatser som gjelder for disse).

- Skattesubjektene, herunder familiebeskatningen og de sentrale regler om skattlegging av selskaper og selskapsdeltakere.
- Reglene om skattepliktig alminnelig inntekt av fordeler vunnet ved arbeid, kapital og virksomhet.
- Fradragsrett for utgifter knyttet til slik inntekt.
- Fradragsrett for gjeldsrenter og andre finansutgifter.
- Kapitalgevinster og -tap.
- Tidfestingsregler
- Reglene om skattepliktig personinntekt
- Sentrale problemstillinger om inntektsskatt i forbindelse med generasjonsskifte i familieforetak
- Rettskildene i skatteretten, herunder om omgåelsesproblemet i skatteretten.

erdigheter

- Studenten skal være i stand til å analysere kompliserte rettsspørsmål og ta begrunnet standpunkt til konkrete rettsspørsmål innenfor rettsområdet samt å formidle fagstoffet systematisk.
- Studenten skal være i stand til analysere og vurdere lovforslag og å vurdere betydningen av lovendringer, nye dommer og forvaltningsavgjørelser osv.

Generell kompetanse

- Studenten skal kunne anvende sine kunnskaper i praktisk arbeid i privat eller offentlig virksomhet.
- Studenten skal kunne reflektere rettspolitisk over skatterettslige og skattepolitiske problemstillinger.
- Studenten skal også være i stand til å se og kunne formidle hvordan skatteregler og skatterettslige problemstillinger kan virke inn på privatrettslige problemstillinger og privatrettslige handlingsvalg,

Litteraturliste for masternivå:

Innføringslitteratur:

Aarbakke,Magnus: Skatterett, i Kåre Lilleholt (utg.): Knophs oversikt over Norges rett, 12. utgave 2003

Hovedlitteratur:

Zimmer,Frederik: Lærebok i skatterett, 7. utgave 2014.

Zimmer,Frederik: Arveavgift ut, kontinuitetsprinsipp inn. Manus 2013.

Støttelitteratur:

Brudvik,Arthur J.: Skatterett for næringsdrivende, 34. utgave 2011 eller senere utgaver.

Brudvik,Arthur J. m.fl.: Skattelovkommentaren 2003/2004, 2004.

Gjems-Onstad,Ole: Norsk bedriftsskatterett, 7. utg. 2008.

Zimmer, Frederik (red.): Bedrift, selskap og skatt, 5.utg. 2010.

Skattedirektoratet (utg.): Lignings-ABC 2010/11 og senere utgaver.

Læringskrav - JUS4121

Innholdsfortegnelse

- Læringskrav
 - Kunnskap
 - Ferdigheter:
 - Generell kompetanse
- -

Læringskrav

Læringutbyttebeskrivelsene for emner i rettsstudiet omfatter obligatoriske og anbefalte forkunnskapskrav for det aktuelle emnet.

Kunnskap

- Studenten skal ha kunnskap om hvordan samfunnsøkonomisk teori kan anvendes for å analysere virkninger av offentligrettslige og privatrettslige regler.
- Studenten skal kunne analysere hvordan forskjellige aktører tilpasser seg regler om rettigheter og plikter, og hvordan samfunnets ressursbruk derved blir påvirket.

Ferdigheter:

Studenten skal kunne anvende enkel markeds- og velferdsteori for å analysere og utlede mulige konsekvenser av endringer i rettsreglene på forskjellige områder.

Generell kompetanse

Studenten kan kommunisere med andre fagfolk om rettens virkninger og om hvilke rettsregler som er egnet til å oppnå bestemte mål.

Pensum/læringskrav

Oversikt over ansvarlig faglærere og faglærere på studieåret

Læringskrav

Læringutbyttebeskrivelsene for emner i rettsstudiet omfatter obligatoriske og anbefalte forkunnskapskrav for det aktuelle emnet.

Kunnskap

- Studenten skal ha kunnskap om hvordan samfunnsøkonomisk teori kan anvendes for å analysere virkninger av offentligrettslige og privatrettslige regler.
- Studenten skal kunne analysere hvordan forskjellige aktører tilpasser seg regler om rettigheter og plikter, og hvordan samfunnets ressursbruk derved blir påvirket.

Ferdigheter

Studenten skal kunne anvende enkel markeds- og velferdsteori for å analysere og utlede mulige konsekvenser av endringer i rettsreglene på forskjellige områder.

Generell kompetanse

Studenten kan kommunisere med andre fagfolk om rettens virkninger og om hvilke rettsregler som er egnet til å oppnå bestemte mål.

Hovedlitteratur

Eide, Erling og Endre Stavang: Rettsøkonomi (bortsett fra appendiksene A og B til del IV). Cappelen Akademisk 2008 eller senere opplag.

Følgende er ikke del av hovedlitteraturen:

- 8.4. Nærmere om immaterialretter
- 12.4.5 Rettslig årsakssammenheng

- 12.4.6 Økonomisk tap
- 13.3 Risikokostnader
- 13.4.2 Sekvensielt valg av aktsomhet
- 17.3 Oppfyllelse og innrettelse
- 21.4 Bevisspørsmål

Tilleggsliteratur

For anvendelser av rettsøkonomi, se særlig:

- **Eide, Erling, Henrik Lando og Endre Stavang** (red.), Rettsøkonomi i nordiske dommer, Oslo 2014: Institutt for privatretts skriftserie nr. 197.
- **Mathis, Klaus** (red.), Law and Economics in Europe, Foundations and Applications, Dordrecht 2014: Springer.
- **Eide, Erling**: Rettsøkonomiens lysende fortid og utfordrende fremtid - Refleksjoner omkring en encyclopedi. I Rettsteori og rettsliv - Festskrift til Carsten Smith til 70-årsdagen 13. juli 2002, Oslo 2002, s. 197-208.

Med fradrag av tabeller og figurer utgjør hovedlitteraturen i underkant av 500 sider